

Публічна бібліотека Збарзької міської ради
Відділ інформації, реклами, удосконалення методики та
практики бібліотечної роботи

Матеріальна та нематеріальна культурна спадщина: українські надбання під захистом ЮНЕСКО

Інформаційний дайджест

Збараж – 2024

Упорядник: В. Радовська, зав. відділом інформації,
реклами, удосконалення методики та
практики бібліотечної роботи

Комп'ютерний набір: В. Радовська

Відповідальна за випуск:

О. Бойко, директор
КУ «Публічна бібліотека
Збаразької міської ради»

**Матеріальна та нематеріальна культурна спадщина:
українські надбання під захистом ЮНЕСКО [Текст]:** інформаційний дайджест / Публічна бібліотека ЗМР, від. інформ., реклами, удоскон., методики та практики бібл. роботи; упоряд. В. Радовська. – Збараж: [б.в.], 2024. – 35 с.

Шедевр людського генія, винятковий для культурної традиції об'єкт, видатний приклад архітектурного або технологічного рішення певного періоду. Ці та інші критерії визначають список Світової спадщини ЮНЕСКО, зібраний з метою зробити популярними та зберегти унікальні в своєму роді об'єкти.

Видання розраховане на широке коло читачів.

Електронну версію інформаційної довідки можна переглянути на сайті КУ «Публічна бібліотека Збаразької міської ради» у розділі «Видання. Інформаційна довідка» за посиланням: <http://zbarazh-library.com.ua/written-info.html>

- © Відділ інформації, реклами, удосконалення методики та практики бібліотечної роботи, 2024
- © Публічна бібліотека Збаразької міської ради, 2024

Культурна спадщина кожного народу це не лише сукупність успадкованих сучасниками культурних цінностей від попередніх поколінь. Це джерело життя, з якого черпає кожна нація, кожен народ і без якого неможливий успішний розвиток держави.

Подорожуючи різними країнами, ми в першу чергу вивчаємо культуру певного народу, його духовні цінності, традиції та вірування, вивчаємо мову, намагаємося зрозуміти їх суть. І відповідь до такого розуміння криється в глибинах народної культури, що проявляється у матеріальній і нематеріальній культурній спадщині кожної нації.

Шедєвр людського генія, винятковий для культурної традиції об'єкт, видатний приклад архітектурного або технологічного рішення певного періоду. Ці та інші критерії визначають список Світової спадщини ЮНЕСКО, зібраний з метою зробити популярними та зберегти унікальні в своєму роді об'єкти. Сім об'єктів в Україні, серед яких храми, давні ліси й історичний центр міста, належать до списку Світової спадщини ЮНЕСКО.

Україна є членом ЮНЕСКО з 1954 року. За цей час країна ініціювала низку міжнародних програм і проєктів, зокрема, дала поштовх до розробки і прийняття у 1978 році Декларації про расу та расові забобони.

Деякі українські міста є учасниками Мережі креативних міст ЮНЕСКО, у країні функціонує мережа асоційованих шкіл і кафедр ЮНЕСКО, що беруть участь у міжнародних освітніх проєктах. Після тимчасової окупації Криму Росією ЮНЕСКО проводить моніторинги ситуації на півострові у сфері своєї компетенції.

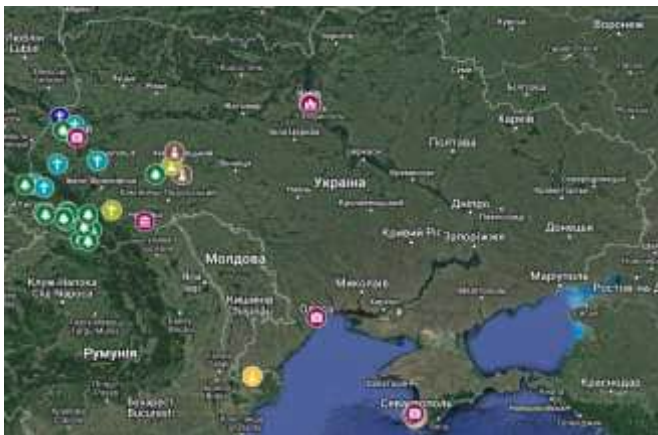
Світова спадщина ЮНЕСКО – це список культурних та природних цінностей, які вважаються надбанням усього людства. Кожен об'єкт Світової спадщини повинен відповідати хоча б одному з розроблених ЮНЕСКО культурних або природних критеріїв. Статус об'єкта Світової спадщини ЮНЕСКО додає гарантії збереження цього об'єкта, привертає до нього увагу влади та громади, дає пріоритет у залученні коштів для реконструкції і сприяє розвитку туризму. Цей список включає більше тисячі найменувань і вісім з них (частково або повністю) розташовані на території України.

При цьому часто під одним номером в списку світової спадщини включають цілий ряд об'єктів, тож розібратись які конкретно місця в

Україні знаходяться під охороною ЮНЕСКО можна за допомогою мапи за посиланням:

<https://www.google.com/maps/d/edit?hl=uk&hl=uk&mid=1kLSTx1IloV>

--
[5tCNo1E33b2jIOAjeHDs&ll=47.84823741393049%2C28.11320980715405&z=6](https://www.google.com/maps/d/edit?hl=uk&hl=uk&mid=1kLSTx1IloV5tCNo1E33b2jIOAjeHDs&ll=47.84823741393049%2C28.11320980715405&z=6)

Список об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні станом на 2023 рік налічує 8 найменувань, що приблизно становить 0,69% від загальної кількості об'єктів Світової спадщини у світі (1157 станом на 2023 рік).

5 з 8 українських об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО повністю знаходяться в межах території України. Інші 3 пам'ятки частково перебувають на території інших держав:

Пункти геодезичної дуги Струве розміщені також у Білорусі, Естонії, Латвії, Литві, Молдові, Норвегії, Росії, Фінляндії та Швеції;

Букові праліси знаходяться також в Австрії, Албанії, Бельгії, Болгарії, Боснії і Герцеговині, Іспанії, Італії, Німеччині, Північній Македонії, Польщі, Румунії, Словаччині, Словенії, Франції, Хорватії, Чехії та Швейцарії;

Дерев'яні церкви карпатського регіону перебувають також на території Польщі.

Внесений 2023 року **Історичний центр Одеси** перебуває у списку об'єктів Світової спадщини під загрозою.

Собор святої Софії з прилеглими чернечими будівлями і Києво-Печерська лавра.

12 грудня 1990 року архітектурний ансамбль Софійського собору та монастирський комплекс Києво-Печерської Лаври було

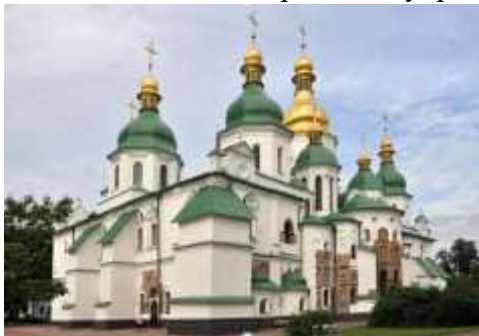

внесено до списку Всесвітньої спадщини Конвенції про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини. Внесення до цього списку підтверджує визначну універсальну цінність культурного об'єкту, що підлягає збереженню на благо всього людства.

Об'єкт Всесвітньої спадщини №527 «Київ: Собор святої Софії та прилеглі монастирські споруди, Києво-Печерська лавра» став першим від України в списку ЮНЕСКО.

Ці два комплекси в нинішньому історичному центрі Києва представляють культурну спадщину Середньовіччя та ранньомодерного часу.

Собор Святої Софії Премудрості Божої. Це найдревніший християнський храм, що повністю зберігся на східнослов'янських теренах. Народжений добою християнізації Русі, він став колискою кийівського християнства, державності та культури, розбудова яких здійснювалася під знаком Софії-Мудрості, якою тримається світ. Свята Софія Премудрість Божа, якій присвячено собор, – одна з фундаментальних ідеологем східного християнства, що асоціювалася з образом мудро

влаштованої Богом суверенної державності. Впродовж сторіч уявлення про Святу Софію зберігалось як умова духовного життя всієї людності, без якої вона не може існувати як християнський народ, як Церква, адже поняття Св. Софії ототожнювалося з мудрістю нової християнської релігії.

Софійський собор у Києві – пам'ятка знакова. Якщо вселенським символом храму Премудрості була і залишається Софія Константинопольська, то для усього світу східних слов'ян таким символом є Софія Київська. Сторіччями вона сприймається головною святинею Русі-України, осердям вищої мудрості, що гармонізує буття народу, береже й осяює світлом його долю. Софія – справжній меморіал Хрещення Русі, пам'ятка княжого благочестя, багатства і слави, державної мудрості й щедрості. Вона дійшла до наших часів з героїчної билинної доби Київської Русі, доби Володимира Великого і Ярослава Мудрого.

Найкращим підтвердженням своєї високої історичної й духовної місії є сам Софійський собор, який зберігає чудову давню архітектуру і найповніший у світі ансамбль оригінальних мозаїк і фресок XI ст. – 260 кв. м мозаїк і 3000 кв. м фресок. Вони є справжніми шедеврами світового мистецтва. Велич і неповторна краса Св. Софії створили їй славу справжнього чуда світу. Софія дає нам знати, якими були наші предки і якими ми мусимо бути. Для цього вона збережена Богом і людьми.

На сайті ЮНЕСКО вказано, що Софійський собор і пов'язані з ним монастирські споруди, разом з Києво-Печерською Лаврою є видатними комплексами пам'яток культурної спадщини середньовіччя і раннього Нового часу (періоди Київської Русі та Гетьманщини).

Покликаний стати суперником храму Святої Софії в Константинополі, Софійський собор символізував становлення Києва, столиці християнського князівства, як «Нового Константинополя».

Києво-Печерська Лавра була оголошена «Державним історико-культурним заповідником» у 1926 році, а Софійський собор з прилеглими монастирськими будівлями – у 1934 році.

Ансамбль **Києво-Печерської лаври** – це шедевр українського мистецтва, який остаточно сформувався за доби бароко. Він об'єднує унікальні наземні та підземні будівлі та споруди XI-XIX століть у поєднанні з пластично виразним ландшафтом.

Об'єкт Всесвітньої спадщини є результатом культурної взаємодії Київської Русі, Візантії та Західної Європи. Архітектура та монументальний живопис об'єкту відображають візантійські архітектурні та художні традиції, які набули в ньому нового тлумачення під впливом місцевого замовлення. Це виявилось як у духовному наслідуванні, так і в архітектурному плануванні, включаючи традицію підземної православної культової архітектури Києво-Печерської Лаври Успенський собор був прикладом для будівництва подібних храмів у Східноєвропейському регіоні впродовж XII-XV ст.

«Київ: Собор святої Софії з прилеглими монастирськими спорудами, Києво-Печерська Лавра» є важливим свідченням багатовікової культурної традиції країн візантійського ареалу взагалі та Київської Русі зокрема. Протягом століть об'єкт мав значний духовний вплив на Східну Європу та поза її межами.

Собор Святої Софії – це унікальна будівля, яка відображає в своїй архітектурі та стінописі специфіку ктиторського замовлення. Будівництво собору поклало початок архітектурній школі, яка вплинула на культову архітектуру та монументальне мистецтво Київської Русі, а потім і Східної Європи.

Києво-Печерська Лавра – це цінний архітектурний ансамбль, який формувався протягом майже дев'яти століть, та зараз відображає зміни стилістичних тенденцій в архітектурі, а також процес вдосконалення інженерних споруд.

Ансамбль історичного центру міста Львів

У 1998 році історичний центр Львова разом зі Святоюрським собором та Високим замком був внесений до Списку все-світньої культурної спадщини ЮНЕСКО. А через 25 років, у вересні 2023 року, після ракетних обстрілів РФ

комітет все-світньої спадщини ЮНЕСКО включив центр Львова до Списку все-світньої спадщини, яка перебуває під загрозою.

Львів, з першої спроби, був включений до списку ЮНЕСКО. Так центральна частина Львова – це близько 150 га території живого міста, де живуть і працюють люди, стала частиною світового надбання.

Критеріїв, за якими Львів був внесений до світової спадщини ЮНЕСКО, було два. **Перший** – що на порівняно невеликій території збереглася архітектура різних стилів, яка між собою дуже добре поєднана. **Другий** – що на цій же території збереглася спадщина різних національностей, що населяли

Львів в часи Середньовіччя і протягом всього існування міста.

Львів – це площа Ринок, із старовинними будинками та височезною ратушою. Кам'яниці, найстаріші з яких датують XVI століттям, давно вже переросли сірість австрійського періоду й перетворились на ефектну атракцію. Львів – це вузьенькі вулички, які заворожують середньовічним колоритом й переносять на кілька століть в минуле. Львів – це казкові барокові храми, які заставляють повірити у чари давніх майстрів-архітекторів – вдуматись тільки, без підйомних кранів, бетономішалок та спеціальних комп'ютерних програм, люди зводили величезні, довершені будівлі. Львів – це латинська катедрa, яка, немов губка, всмоктала традиції й колорит минулих епох – від готики до модерну, це вірменський собор із хачкарами та східними розписами, це Руська церква із неймовірною вежею Корнякта.

Історичний центр Львова (Старе місто) – це найстаріший район міста – тут воно було засноване і звідси розвивалося. Про його межі здавна точилися наукові суперечки, але фахівці ЮНЕСКО поклали їм край, подавши своє офіційне бачення. Отже, територія, внесена до списку ЮНЕСКО починається північніше Личаківської вулиці

(від вулиці Короленка) Галицької, Соборної площі та площі Міцкевича; західною його межею є проспект Свободи та вулиця Богдана Хмельницького, до вулиці Заводської; східна межа дуже нерівна – вулиці Острияниці, Караїмська, Опришківська, Кривоноса, Гуцульська, Міклухо-Маклая, Лисенка та Короленка.

Пам'ятки у центрі Львова.

Площа Ринок протягом століть була центром культурного та економічного життя. Тут знаходиться базар, на який приїжджали перси, турки, голландці, французи і росіяни. На площі влаштовувалися різноманітні вистави, свята. Сьогодні площа Ринок приваблює своїми маленькими, різного кольору будинками у стилі ренесанс. Серед них – *Чорна кам'яниця, палац Бандінеллі, палац Любомирських, будинок Корнякта*. У центрі площі знаходиться *міська ратуша з високою вежею*. Це один з найяскравіших символів міста. Обов'язково підніміться на ратушу, там вам відкриється розкішний вид на все місто! Дивовижний світ архітектурного стилю розкривається кожному, хто потрапляє в історичний центр міста. Тут органічно поєднуються конструктивізм, бароко, класицизм, модерн, ренесанс... Ви переконаєтеся, що Львів – це місто величних храмів. Вас вразить також чудо архітектури – *Латинський кафедральний собор*. При соборі є каплиці, одна з яких – *каплиця Боїмів*. Це видатний пам'ятник львівської архітектури, який зберігся у своєму первісному вигляді. Фасад каплиці дивує багатством скульптурного оздоблення, рельєфами і орнаментами. Не менш вражаючий вигляд має інтер'єр каплиці. Зайдіть всередину і подивіться, наскільки майстерно вирізана з каменю кожна фігурка, ангельська голівка, кожен бюст святого. Архітектурною

перлиною Львова є один з найкрасивіших театрів Європи – *Львівський театр опери і балету*. Інтер'єр прикрашений позолотою, різнобарвним мармуром, декоративними розписами і скульптурою. *Єзуїтський храм, Вірменська церква, ансамбль церкви Успіння* – все дихає історією і мину-

лим. Особливо вражають численні затишні провулки, дворики, блукаючи якими можна відчуті спокій і тишу. Існує легенда, що раніше на місці Вірменської церкви був прекрасний сад, в якому

росла завезена вірменами айва. Один з жителів побачив, що серцевина цих плодів схожа на хрест. Розцінивши це як Господній знак, він побудував тут прекрасний Вірменський собор. Мабуть, одним з найромантичніших місць є *Італійський дворик*. З ним пов'язана історія кохання польського короля Яна Собеського та французької діви Марії Каземір. Білого кольору колони і балкончики надають цьому місцю святкового душевного настрою. На *Святоюрській горі* розташований шедевр барокової архітектури – собор *Святого Юра*. Це головна святиня греко-католицької церкви в Україні. Інтер'єр храму дивує своєю розкішшю: неймовірної краси іконостас, прекрасні українські вишивки, чудотворні ікони. Майже кожен будинок в центрі Львова – це архітектурна пам'ятка, що має свою історію, легенду або таємницю. Прогулюючись затишними вуличками Львова, на яких красуються величні собори і храми, ви відчуєте неймовірну чарівність міста і загадкову атмосферу середньовіччя.

Геодезична «Дуга Струве»

Рішенням 29-ої сесії Міжурядового комітету всесвітньої спадщини ЮНЕСКО від 15 липня 2005 року № 1187 транскордонний об'єкт Геодезична дуга Струве включено до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

ГЕОДЕЗИЧНА ДУГА СТРУВЕ
THE STRUVE GEODETIC ARC

ФЕЛЬШТИН FELSHTIN

<p>Занесено до Списку світової спадщини ЮНЕСКО 15 липня 2005 р. Геодезична дуга від Чорного моря до Північного Льодовитого океану була використана для визначення форми та розмірів Землі. Спостереження, зроблені у 1816-1855 рр., стали новаторським науковим роботом світового значення, що заслуговує пам'яті та охорони як дослідження всього людства.</p>	<p>Inscribed upon the UNESCO World Heritage List 15th of July 2005. The arcs from the Black Sea to the Arctic Ocean have been used to determine the size and shape of the Earth. The survey, carried out 1816-1855, was pioneering scientific work of exceptional universal value, deserving protection for the benefit of all humanity.</p>
---	--

Геодезична дуга Струве – третій об'єкт України, який було включено до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, та перша в історії ЮНЕСКО науково-технічна пам'ятка культури, що проходить через десять країн Європи.

Всього було відновлено 34 геодезичні пункти «Дуги Струве»: Норвегія – 4, Швеція – 4, Фінляндія – 6, Росія – 2, Естонія – 3, Лат-

вія – 2, Литва – 3, Білорусь – 5, Молдова – 1, Україна – 4. На кінцевих геодезичних пунктах Геодезичної дуги Струве Fuglenaes (Фугленес) та Staro-Nekrassowka (Старонекрасівка), включених до об'єкта, зберіглися монументи, які були встановлені під час спостережень на узбережжі Північного Льодовитого океану та Чорного моря.

Відібрані геодезичні пункти добре зберіглися, є якісно вимірними та мають виключну значимість як доказ багатовікової технології вимірювання планети за допомогою методики наземних тригонометричних та астрономічних спостережень вздовж наземних дуг.

Це перша в історії ЮНЕСКО науково-технічна пам'ятка культури, що проходить 2 820 км уздовж меридіана від м. Хаммерфест в Норвегії на арктичному узбережжі до села Стара Некрасівка Ізмаїльського району Одеської області біля дельти Дуная в Україні через 10 країн Європи (Норвегія, Фінляндія, Швеція, Естонія, Латвія, Литва, Росія, Білорусь, Молдова, Україна).

Безпрецедентна довжина і точність вимірювань віднесли Геодезичну дугу Струве до найбільших у світі астрономо-геодезичних робіт. В Україні відновлені 4 пункти: один – у Старонекрасівці Одеської області, а три – в Хмельницькій області: Баранівка, Катеринівка і Фельштин.

На геодезичних пунктах Баранівка, Катеринівка та Фельштин встановлено пам'ятні знаки, де відзначено, що це пам'ятка науки і техніки міжнародного значення, занесена до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, заслуговує пам'яті та охорони як досягнення всього людства.

Багато хто називає геодезичні пункти Дуги Струве найбільш дивним об'єктом Списку ЮНЕСКО. Дійсно, читаючи тип об'єкту – культурний, в уяві спливають величні замки, палаці, храми, а тут стовпчики, інколи доволі дрібні, інколи важкодоступні – дивитись особливо немає на що.

Дуга Струве входить до Списку ЮНЕСКО за трьома критеріями:

1. Демонструє важливий обмін людськими цінностями протягом певного проміжку часу та розвиток технологій.

2. Є видатним прикладом технологічного ансамблю, який ілюструє значний етап людської історії.
3. Безпосередньо пов'язана із ідеями та подіями універсального значення.

Це сухі критерії, під які «підігнали» надзвичайний проект. При цьому було враховано величезне охоплення робіт (безпрецедентне на той час), точність вимірів та міжнародний характер дослідження, в якому було використано розрахунки німецьких та французьких математиків, та точні інструменти, виготовлені німецькими майстрами.

Дуга Струве – продукт титанічної праці учених-геодезистів багатьох народів на ділянці у три тисячі кілометрів. І праця ця тривала 40 років. Її результатом стало визначення довжини дуги меридіану, і, відповідно, форми та розмірів нашої нельки-Землі.

Мабуть не варто, зайвий раз пояснювати, що Земля не має форми правильної кулі, вона наближена за формою до еліпсоїда (сплюснена на полюсах), а гори і океанічні западини, цей еліпсоїд спотворюють, тому форма Землі – геоїд, абсолютно унікальна й неповторна. І якщо із широтними паралелями все більш-менш зрозуміло – вони відносно правильні кола, визначити довжину яких нам дозволяють закони математики (пам'ятаєте число π із

шкільного підручника), то із меридіанами все значно складніше, і їхню довжину можна визначити виключно емпіричним дослідженням. І саме таке дослідження провели геодезисти двох (на той час) країн – Унії Норвегії та Швеції, і Російської імперії, керував якими німець Фрідріх Георг Вільгельм Струве (в часи імперії його перехрестили у Василя Яковича). Дослідження, яке тривало із 1816 по 1855 роки, дозволило, майже точно, визначити розміри Землі. Його результатами користувалися до кінця минулого століття, і лише сучасні супутниково-комп'ютерні методи дозволили покращити результати цього дослідження. Найсучасніші виміри довели, що похибка роботи Струве і його команди становить всього 2 см.

Феноменально! Це наукове досягнення визнано одним із головних у XIX столітті. Воно стоїть в одному ряду із роботами Фарадея та Максвелла, Менделєєва та Ампера, Едісона та Марконі, Пастера та Коха, Гумбольдта та Дарвіна.

Резиденція Далматинських та Буковинських митрополитів

Резиденція митрополитів Буковини і Далмації – пам'ятка архітектури, розташована у м. Чернівці. Комплекс збудований у 1864-1882 роках. Архітектор – Йозеф Главка. Після Другої світової війни його будівлі використовує Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича.

З 24 серпня 1963 року є пам'яткою архітектури національного значення (ох. № 778/0).

28 червня 2011 року на 35-й сесії комітету ЮНЕСКО архітектурний ансамбль резиденції (англ. Residence of Bukovinian and Dalmatian Metropolitans) включили до списку Світової спадщини.

За підсумками загальнонаціональної акції «Сім чудес України: замки, фортеці, палаци» 2010-2011 року, митрополича резиденція потрапила до першої сімки.

Після входження частини Буковини до складу Габсбурзької монархії (1775) було утворено Буковинську єпархію з центром у місті Чернівці. Для розміщення Буковинські архієреї та консисторії за короткий термін звели «Єпископську резиденцію». Місце під будівництво обрали на одному з місцевих пагорбів «Домнік» (або

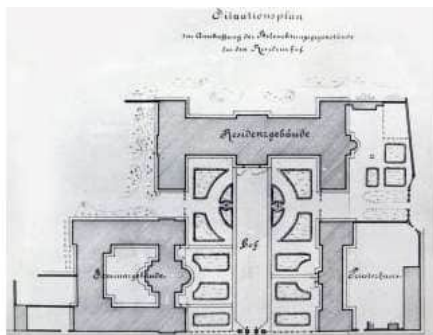
«Панська гора»). З 1882 р. – «Габсбурзька гора», яку в народі через складнощі вимови називали – «Гарбуз гора».

У 1849 р. було утворено Герцогство Буковина. Тогочасний єпископ Євгеній (Гакман) не допустив приєднання місцевої православної церкви до Трансільванської митрополії. Натомість владика Євгеній увесь свій вплив і авторитет спрямував на створення окремої митрополії.

Відповідну петицію, ухвалену єпархіальними зборами, владика у лютому 1861 року передав особисто цісарю. Одночасно, монарха просили санкціонувати будівництво у Чернівцях нової православної архієрейської резиденції, що відповідала би статусу столиці коронного краю. Франц Йосиф I своїм указом від 20 серпня 1863 року затвердив план будівництва майбутнього архітектурного шедевра, пообіцявши у майбутньому прийняти позитивне рішення щодо питання Буковинської митрополії.

Резиденція (кін. XIX ст.)

Резиденція митрополитів Буковини і Далмації.
Проект Й. Главки. Ситуаційний план

Автором грандіозного проекту став молодий чеський архітектор Йозеф Главка, який обійняв посаду заступника голови будівничого комітету (Євгена Гакмана). 6 липня 1864 року буковинський єпископ на місці старої резиденції урочисто заклад «наріжний» камінь у фундамент каплиці Св. Іоана Нового Сучавського. З цього розпочалося будівництво комплексу, що три-

вало майже двадцять років.

За масштабами будівництво резиденції не мало аналогів на Буковині й коштувало астрономічні, за тодішніми мірками, гроші – 1 мільйон 750 тисяч гульденів. Фінансування, головним чином, здійснювалось за рахунок Буковинського православного релігійного фонду. Як прояв добросусідства, свої пожертви зробили місцеві німецька та польська католицькі громади, а також юдеї. Значну допомогу надавало Міністерство культів і освіти Австро-Угорщини.

Вирішивши максимально використовувати місцеві будівельні матеріали, Й. Главка почав вивчати місцеві надра. Він особисто побував у, багатих на запаси каменю-пісковика, селах Чуньків, Василів, Дорошівці. У вказані населені пункти були відряджені досвідчені каменярі, які навчали місцевих майстрів тонкощам ремесла. Як наслідок було запущено каменярський конвеєр, звідки потоком надходили необхідні матеріали. У самих Чернівцях запрацювали два цегельних та один керамічний заводи, а також будівельна школа. Особлива увага приділялась виготовленню клінкера.

Над внутрішнім оздобленням приміщень працювали художники: віденський – К. Йобст (1835–1907; Австрія), чернівецький – Є. Максимович (1857-1928 рр.; тепер Україна). 1876-1878 з північного боку створено дендропарк. Біля входу до нього 1937 встановлено бюст Й. Главки.

Ансамбль зазнав руйнувань під час Другої світової війни: 1944 р. при евакуації митрополита разом з румунським військом підпалено Митрополичий палац, унаслідок чого знищено інтер'єри залів його східного крила. З 1944 у резиденції розміщено музеї та філологічний факультет Чернівецького державного університету (тепер Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича).

Резиденція буковинських митрополитів у м. Чернівцях є найвиразнішим ансамблем доби історизму на Буковині, взірцем синтезу мистецтв і поєднання європейських досягнень з регіональними традиціями. З огляду на це Резиденцію митрополитів Буковини і Далмації внесено 2011 до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО під № 1330 як яскраве архітектурно-мистецьке втілення мирного співіснування і плідної взаємодії різних етноконфесійних спільнот у Центральній Європі протягом 19 ст.

Стародавнє місто Херсонес Таврійський та його хора

У південно-західному Криму, на території Севастополя збереглися залишки давнього міста-держави, довкола якого були сільськогосподарські околиці (хора).

Херсонес Таврійський (у *перекладі – півострів таврів*) був великим політичним, економічним і культурним центром Північного Причорномор'я. Заснували його на місці давнього поселення таврів 422-421 до н. е. греки, вихідці з Гераклеї Пон-

тійської – мегарської колонії, що знаходилася на малоазійському узбережжі Чорного моря (тепер м. Ереглі, Туреччина). Античний Херсонес було захищено потужними кам'яними фортифікаціями, що й уможливило існування міста протягом двох тисячоліть. Історію давнього міста зазвичай ділять на два основні періоди: античний і середньовічний, які збігаються з періодами будівництва та реконструкції укріплень і основних громадських споруд.

Структура: Об'єкт складається з двох основних частин: херсонеського городища – залишків античного міста Херсонеса Таврійського, заснованого наприкінці V ст. до н. е., і гераклеїської хори – сільськогосподарської округи Херсонеса, розмежованої на окремі ділянки в IV ст. до н. е.

Чим унікальний: Херсонес Таврійський був важливим політичним і економічним центром Північного Причорномор'я, де відбувався культурний обмін між Грецькою, Римською, Візантійською імперіями та населенням на північ від Чорного моря. Відіграв вирішальну роль у поширенні християнства в Південно-Східній Європі. Збережені елементи планування міста і хори за принципами Гіпподамової системи демонструють демократичну організацію земель давньогрецького суспільства.

Сучасність: На момент російської окупації Криму і, зокрема Севастополя, 2014 року у фондах Херсонеського історико-археологічного музею-заповідника зберігалось понад 200 тисяч знайдених під час розкопок експонатів. Тут розташовані залишки оборонних мурів, житлових кварталів, лазень, ремісничих споруд, християнських церков, театру тощо. У період окупації об'єкту Світової спадщини загрожує знищення через використання у військових і

комерційних цілях. 2015 року вже було зруйновано одну з античних ділянок хори.

Тисячолітнє українське місто Херсонес Таврійський нині носить кіммерійське ім'я Севастополь. Це найбільша у світі пам'ятка доби Великої Романії, більш відомої як Візантія.

Дерев'яні церкви Карпатського регіону України та Польщі

Дерев'яні церкви карпатського регіону Польщі та України – група історично цінних унікальних дерев'яних церков, які 21 червня 2013 року на 37-й сесії Комітету Світової спадщини ЮНЕСКО, що проходила у Камбоджі, були занесені до Списку Світової спадщини ЮНЕСКО. До списку внесено 16 українських

церков – 8 з яких розташовані в Польщі та 8 в Україні. Церкви представляють такі типи архітектури: гуцульський (Україна), галицький (чотири Україна і дві на території Польщі), бойківський (дві в Україні та одна в Польщі) і лемківський (всі п'ять на території Польщі)

Найвищий пам'яткоохоронний статус отримали: **церква святого Юрія у Дрогобичі** (Львівська обл.; II пол. XVII ст.), **церква Пресвятої Трійці у Жовкві** (Львівська обл.; 1720 р.), **церква Собору Пресвятої Богородиці у Маткові** (Львівська обл.; 1838 р.), **церква Різдва Пресвятої Богородиці у Нижньому Вербіжі** (Івано-Франківська обл.; 1808 р.), **церква Зішестя Святого Духа у Потеличі** (Львівська обл.; 1502 р.), **церква Зішестя Святого Духа у Рогатині** (Івано-Франківська обл.; поч. XVI ст.), **церква Собору святого Архангела Михаїла в Ужкю** (Закарпатська обл.; 1745 р.), **церква Вознесення Господнього в Ясіні** (Закарпатська обл.; 1824 р.).

Дерев'яні церкви, розташовані на теренах Польщі теж, по суті, є українськими. Вони відповідають унікальній українській традиції та

свого часу використовувалися (або й використовуються) нашими земляками: **церква святого Архангела Михаїла у Брунарах** (Малопольське воєводство; 1830 р.), **церква святої Параскеви у Квятоні** (Малопольське воєводство; 1810 р.), **церква Покрови Богородиці в Овчарах** (Малопольське воєводство; 1653 р.), **церква святого Якова**

в Поворознику (Малопольське воєводство, XVII ст.), **церква святої Параскеви в Радружі** (Підкарпатське воєводство; 1583 р.), **церква святого Архангела Михаїла в Смільнику** (Підкарпатське воєводство; 1791 р.), **церква святого Архангела Михаїла в Туринську** (Підкарпатське воєводство; 1803 р.), **церква Різдва Пресвятої Богородиці в Хотинці** (Підкарпатське воєводство; 1731 р.).

Це найкраще збережені дерев'яні церкви традиційного типу зрубів, завдяки яким можна дослідити історію архітектурного проектування в Карпатському регіоні, а також православні традиції сакрального будівництва. Впродовж багатьох років дерев'яні конструкції церков ремонтували традиційними методами. Саме це зберегло їхню автентичність. У більшості церков збереглися рідкісні іконостаси та ікони, які приваблюють туристів. У шести українських церквах зі списку досі відбуваються богослужіння, а церкви у Рогатині та Дрогобичі є музеями.

Природній об'єкт: «Букові праліси Карпат та інших регіонів Європи»

Букові праліси Карпат та інших регіонів Європи – транскордонний серійний природний об'єкт, що становить 78 окремих масивів, які розташовані на території 12 країн. 5 об'єктів розташовані в Австрії, 2 в Албанії, 5 у Бельгії, 9 у Болгарії, 6 в Іспанії, 10 в Італії, 5 у Німеччині, 12 у Румунії, 4 у Словаччині, 2 у Словенії, 15 в Україні та 3 в Хорватії.

Транскордонний об'єкт «Древні та первісні букові ліси Карпат та інших регіонів Європи» займає площу 345838,62 га, із яких 92023,24 га – заповідне ядро, а 253815:38 га – буферна зона. Понад 25 відсотків території об'єкту розташовані в Україні.

Цей об'єкт становить надзвичайну цінність на світовому рівні як зразок недоторканих природних комплексів помірних лісів. Він

репрезентує найзавершенніші й найповніші екологічні моделі, де зображено процеси, що відбуваються в чистих та мішаних лісостанах за різноманітних природно-кліматичних умов.

Лише тут найкраще зберігся неоціненний генофонд бука лісового (*Fagus sylvatica*) та ряду інших видів із його ареалу. Букові праліси Карпат є надзвичайно важливими для розуміння повної картини історії та еволюції роду бука (*Fagus*), який завдяки своїй поширеності у північній півкулі є глобально важливим. Бук є однією із найважливіших складових помірних широколистяних лісів, які колись займали 40 відсотків території Європи.

Важливо також, що ці праліси зростають на всіх ґрунтотворних породах, що трапляються в Карпатах (кристалічні породи, вапняки, фліш, андезит), представляють 123 рослинні асоціації та володіють значним біологічним різноманіттям. У порівнянні з іншими лісовими об'єктами Світової спадщини ЮНЕСКО, «Букові праліси Карпат» вирізняються специфічною флорою і фауною (зокрема троглобіонтними видами), які додають екологічній комплексності та завершеності цим екосистемам.

13 липня 2017 року на сесії комітету ЮНЕСКО у Кракові (Польща) ухвалили рішення включити до складу українсько-словацько-німецького об'єкта всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» 63 ділянки давніх буко-

вих лісів з десяти європейських країн. До об'єктів світового надбання разом із буковими осередками з Албанії, Австрії, Бельгії, Болгарії, Хорватії, Італії, Румунії, Словенії, Іспанії доповнено українськими ділянками, які охороняються в національних природних парках «Синевир», «Зачарований край» і «Подільські Товтри» та природних заповідниках «Горгани» і «Розточчя».

Історичний центр Одеси

Історичний центр Одеси, також центр Одеси – головний старовинний район міста, з якого розпочався його подальший розвиток; політичний, економічний та культурний центр Одеси.

Ще за кілька століть до н. е. гавань, на яку виходить центральна частина міста, стародавні греки використовували як пристань. Пізніше з'явилося слов'янське поселення. Ця територія впродовж своєї історії часто переходила від однієї держави до іншої. Турецько-татарський воєначальник Бек-Хаджі спорудив на місці сучасної Одеси укріплення та назвав його Хаджибей. Саме укріплення, а також однойменне поселення проіснували тут до 1795 року. За Ясським мирним договором 1791 р. фортеця відійшла до Російської Імперії. З 1794 року біля фортеці під керівництвом О. Суворова й адмірала Й. Дерібаса розпочали будівництво міста та порту, яке в 1795 році дістало назву Одеса. На честь адмірала Й. Дерібаса названо головну вулицю міста Дерibasівську.

У центрі міста знаходиться багато споруд і будинків, які мають ту чи іншу культурну та історичну цінність. Утім, деякі з них завдяки певним подіям, архітектурним особливостям досить популярні як серед місцевих жителів, так і туристів. Далі за алфавітним принципом наведено список найбільш відомих визначних пам'яток одеського центру.

Будинок Русова – пам'ятка архітектури кінця ХІХ ст., розташована за адресою вулиця Садова, 21 (Приморський район).

Будинок-стіна – житловий будинок, розташована на Воронцовському провулку. Споруда дістала свою назву завдяки візуальному ефекту: якщо дивитися на фасад будинку з лівого боку під пев-

ним кутом, то виникає враження, що це нібито суцільна стіна, бо не видно бічної стіни.

Одеський театр опери та балету – пам'ятка архітектури. Один із найвідоміших у світі оперних театрів.

Палац Потоцьких – одна з найперших визначних пам'яток одеської архітектури. Палац розташований по вул. Софіївській, 5а.

Пасаж – готель і криті крамниці. Пасаж є пам'яткою архітектури кінця XIX – початку XX ст., що розташована за адресою вулиця Преображенська, 34 (на розі вулиць Дерибасівська та Преображенська, Приморський район).

Потьомкінські сходи – сходи, що поєднують центр міста з гаванню та Морським вокзалом.

Палац Бжозовського (Шахський палац) – пам'ятка архітектури, споруджена в середині XIX століття.

Філармонія (Нова біржа) – колишня біржа.

Спасо-Преображенський собор – найбільший православний храм Одеси.

Коли наприкінці січня 2023 року в Парижі розглядалося питання щодо визнання історичного центру Одеси всесвітньою культурною спадщиною ЮНЕСКО, Росія висловила категорично проти, назвавши таке рішення політичним.

23 липня російські військові, застосувавши ракети морського, повітряного і наземного базування обстріляли Одесу. Тоді було пошкоджено 50 будинків, з них 29 – пам'ятки архітектури, серед них – об'єкт всесвітньої спадщини «Історичний центр Одеси». Майже зруйновано Спасо-Преображенський собор.

Нематеріальна культурна спадщина України – українська національна складова загальної концепції нематеріальної культурної спадщини, запропонованої в 1990-х роках як аналог Світової спадщини ЮНЕСКО, що приділяє основну увагу матеріальній культурі.

Нематеріальна культурна спадщина – це усна народна творчість, народні традиції, звичаї, свята, обряди, народна виконавська майстерність (музична, пісенна, танцювальна, театральна); традиційні ремесла; знання, навички та світогляд українського народу, що стосується природи і всесвіту (народна медицина, народний календар, національне кухарство, народний одяг тощо), що передаються від покоління до покоління, постійно відтворюються спільнотами та формують у них почуття самотності та наступності, сприяючи таким чином повазі до культурного розмаїття і творчості людини.

На державному рівні формується Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України, згідно Порядку ведення Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України.

До Списку об'єктів нематеріальної культурної спадщини, які потребують термінової охорони ЮНЕСКО входять:

Козацькі пісні Дніпропетровщини

Козацькі пісні Дніпропетровщини були внесені до Списку нематеріальної культурної спадщини, яка потребує термінової охорони, у 2016 році.

У цих піснях йдеться «*не лише про трагедію війни, але й особисті стосунки воїнів-козаків*».

Але біда у тім, що пам'ятають і несуть ці пісні в народ переважно люди, яким за 70 років. Тому безперервність традиції «зараз під питанням через старіння популяції носіїв і нестачу інших джерел знань для нових поколінь».

Культура приготування українського борщу

В 2022 році ЮНЕСКО внесла «Культуру приготування українського борщу» у Список нематеріальної культурної спадщини. Тепер традиційна страва нашого народу і культура її приготування офіційно знаходиться під охороною Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури.

Але окрім борщу до цього славнозвісного і важливого списку входять й інші культурні надбання України.

До **Репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства ЮНЕСКО** входять:

Петриківський розпис

Петриківський декоративний розпис як явище українського орнаментального народного мистецтва було внесено до списку нематеріального надбання у 2013 році.

«Жителі села Петриківка прикрашають своє житло, хатні речі та музичні інструменти у стилі орнаментального розпису, який характеризується фантастичними квітами та іншими природними елементами, заснований на ретельному спостереженні за місцевою флорою та фауною», – йдеться на сайті

ЮНЕСКО.

Традиція декоративно-прикладного мистецтва «сприяє відновленню історичної та духовної пам'яті та визначає ідентичність усієї громади».

Традиція косівської мальованої кераміки

Традиція косівської розписної кераміки – посуду, обрядових речей, іграшок та кахлів – зародилася у XVIII столітті, а свого розквіту досягла в середині XIX століття.

Основною особливістю косівської кераміки є образне оформлення орнаменту. Сюжетний мотив виражає історію, побут, фольклор, вірування та звичаї гуцулів, навколишній рослинний і тваринний світ.

Така кераміка використовується в побуті, має практичне та художнє значення.

Сьогодні за збереження традиційного

технологічного циклу, а також за «спадкоємність поколінь майстрів і носіїв» відповідає лише Кафедра художньої кераміки Косівського коледжу.

До списку ЮНЕСКО ця невід’ємна частина нематеріальної культурної спадщини гуцулів увійшла в 2019 році.

Орнек

Орнек (Орьнек) є національним кримськотатарським орнаментом і разом з тим – одним з найдавніших досягнень культури кримськотатарського народу.

Орнек використовується у вишивці, ткацтві, гончарстві, гравюрі, ювелірній справі, різь-

бі по дереву, розпису скла та стін.

Символи розташовані так, щоб створити оповідну композицію, наповнену певним змістом.

До загальноприйнятих символів належать рослини та дерева, що символізують людей різної статі та віку. А загалом же існує близько 35 символів – кожен зі своїм унікальним значенням і конотаціями.

Наприклад, троянда символізує заміжню жінку, тополя чи кипарис символізують дорослого чоловіка, тюльпан – юнака, мигдаль – незаміжню жінку чи дівчину. Гвоздика символізує літню людину, мудрість і життєвий досвід.

Цікаво й те, що символічність рослинного орнаменту завжди підкреслюється унікальною кольоровою палітрою та символічними поєднаннями. Наприклад, тюльпан всередині троянди символізує любов або союз чоловіка і жінки. А ще багато символів використовуються як захисні обереги.

До репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства Орнек та знання про нього були внесені у 2021 році.

Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України

На виконання ст.12 Конвенції ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини, яку Україна ратифікувала у 2008 році ведеться **Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України**. Документом, який визначає вимоги до оформлення

облікових карток на елементи НКС України та процедуру включення елементів НКС України до Національного переліку, є Порядок ведення Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України, затверджений наказом Міністерства культури та інформаційної політики України 25.08.2023 р. № 449, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 28 вересня 2023 р. за № 1718/40774.

Ведення переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України було започатковано у 2012 році Наказом Міністерства культури України від 14.12.2012 р. № 1521 «Про затвердження примірного зразка форми облікової картки об'єкта (елемента) нематеріальної культурної спадщини України та визначення об'єктів нематеріальної культурної спадщини». Проте офіційно Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України було створено Наказом Міністерства культури України від 12.02.2018 р. № 105 «Про затвердження Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України», додатком до якого і є, власне, Національний перелік. Нові елементи НКС України включаються до Національного переліку на підставі рекомендацій Експертної ради з питань нематеріальної культурної спадщини, яка діє при Міністерстві культури та інформаційної політики України, шляхом внесення змін до Додатку до Наказу.

Станом на липень 2024 року до Національного переліку нематеріальної культурної спадщини України внесено 103 елементи:

1. Традиція Косівської мальованої кераміки
2. Кролевецьке переборне ткацтво
3. Опішнянська кераміка

4. Петриківський розпис – українське декоративно-орнаментальне малярство XIX-XXI ст.
5. Козацькі пісні Дніпропетровщини
6. Пісенна традиція села Лука Києво-Святошинського району Київської області
7. Технологія виконання вишивки «білим по білому» селища Решетилівка Решетилівського району Полтавської області
8. Традиції рослинного килимарства селища Решетилівка Решетилівського району Полтавської області
9. Орьнек – кримськотатарський орнамент та знання про нього
10. Традиція орнаментального розпису бубнівської кераміки
11. Бортництво
12. Традиція гуцульської писанки
13. Традиція приготування ет аяклак (караїмський пиріжок з м'ясом). Досвід караїмів Мелітополя
14. Традиція обряду «Водіння Куста» у селі Сварицевичі Дубровицького району Рівненської області
15. Традиція декоративного розпису села Самчики
16. Олешнянське гончарство Чернігівщини
17. Художнє дереворізьблення Чернігівщини
18. Гуцульська коляда та плеси Верховинського району Івано-Франківської області
19. Звичай виконувати танець Аркан з Ковалівкою в Печеніжинській ОТГ
20. Мистецтво виготовлення звукової глиняної забавки «Валківський свищик»
21. Технологія виготовлення «воскових» вінків на Вінниччині
22. Культура приготування українського борщу
23. Карпатське ліжникарство
24. Борщівська народна вишивка
25. Технологія створення клембівської сорочки «з квіткою»
26. Великодне гуляння «Водити Володара» в селі Розкошівка Теплицького району Вінницької області
27. Традиція приготування яворівського пирога
28. Створення об'ємної сферичної різдвяної звізди села Мацьковичі
29. Знання і практики приготування сахновщинського короваю
30. Традиційне харківське коцарство
31. Новорічна традиція буковинського маланкування

32. Особливості виконання клезмерської музики Подільського (Кодимського) району Одеської області
33. Різдвяний обряд «Мошу» (обряд чоловічої коляди)
34. Знання, вміння та практики, що стосуються приготування та споживання біляївської рибної юшки
35. Музей традиційного народного мистецтва як інтерактивний простір нематеріальної культурної спадщини Одещини
36. Міліна – знання, навички та звичаї
37. Метод будівництва «суха кладка»
38. Бузинник – десертна страва з бузини, традиції приготування та споживання
39. Традиція приготування обрядової страви «крупки» с. Мостове Андрушівської громади Житомирської області
40. Мистецтво виготовлення яворівської дерев'яної забавки
41. Звичай і технологія приготування святкової та поминальної каші у місті Авдіївка Донецької області
42. Традиція лозоплетіння в с. Іза Хустського району
43. Міжнародний Різдвяний фестиваль «Коляда на Майзлях»
44. Гуцульська бриндзя
45. Культура приготування та споживання плацинди у селах долини річки Фрумушика
46. Українська писанка: традиція і мистецтво
47. Бортництво Київської області
48. Традиція соломоплетіння у Турійській громаді Волинської області
49. Практика та культурний контекст приготування «чіберек» та «янтик» – традиційних страв кримських татар
50. Сливовий леквар – традиція приготування та культура споживання на Закарпатті
51. Обряд «засівання з конем у селі Вістря Чортківського району Тернопільської області»
52. Традиційний обрядовий хліб Вінниччини
53. Кобзарство
54. Випікання весільних утят у селі Річки
55. Обряд приготування страви «Зелеківська зливанка»
56. Надсянська говірка на теренах Мостищини
57. Гуцульська боднарка
58. Мистецтво виготовлення глинянського візерункового текстилю

59. Буковинська та бессарабська тайстра: традиції виготовлення та побутування
60. Практика з охорони горюньської культури «Музеєм горюньської культури» в селі Нова Слобода Конотопського району Сумської області
61. Поліська дудка-викрутка: традиції виготовлення та гри
62. Традиція приготування та споживання обрядових хлібів до Дня Святого Георгія села Криничне
63. Обуховицьке ткацтво
64. Традиції рогозоплетіння (села Щітки та Писарівка Вінницького району Вінницької області)
65. Традиція наряджання могильних хрестів на Рівненському Поліссі
66. Приготування української традиційної страви «Голубці»
67. Культура традиційного вівчарства Бессарабії та знання, пов'язані з ним (Одеська обл.)
68. Традиція повінщування Василів у селі Липівка Рогатинської територіальної громади Івано-Франківської області
69. Буковинське поминальне деревце з дарами
70. Традиційне ремесло бджільництва у Сватівському районі Луганської області
71. Традиція гуцульського художнього дереворізьблення
72. Традиційний обряд Маланка с. Белелуя Івано-Франківської області
73. Традиційні жіночі прикраси із бісеру на Прикарпатті
74. Традиція і технологія вишивки жіночої сорочки на Гадяччині
75. Буковинський урочистий вінок з ковилою
76. Обряд приготування зливоної каші
77. Технологія приготування обрядового напою «Варена» в селі Боромля
78. Обряд «Гоніння гадюк»
79. Практика з охорони традиційних ремесел та народного мистецтва
80. Обряд заплітання весільної коси в селищі Білокуракине
81. Традиція і технологія виготовлення Обухівського «шитого» рушника
82. Пісні голубці з картоплею, традиція приготування та споживання
83. Традиційне свято «Міра»
84. Традиційне ткацтво у Камінь-Каширській громаді

85. Традиція Щедрого вечора в Україні
86. Традиція приготування сушки з фруктів у селах Охтирщини
87. Традиція травництва Старобільського краю
88. Коболчинська кераміка
89. Традиції приготування та споживання каші «Зозулі»
90. Традиція приготування затірки у селі Крива Лука
91. Кавова традиція кримських татар
92. Агир ава ве Кайтарма - традиційний танець кримських татар
93. Практика з охорони «Гуцульських узорів (орнаменту) та пов'язаного з ним культурного простору»
94. Традиційна народна гра «Ашик»
95. Традиція виконання ритуального чоловічого танцю «Сербен» у селі Чортовець
96. Культура традиційної гуцульської сирної пластики
97. Весільний обряд «Читання корони»
98. Традиція дзвонарства у Львові
99. Культура приготування та споживання «Засипаної капусти»
100. Традиція створення бойківської писанки булавою
101. Обряд встановлення «Віхи» на Переяславщині
102. Програма з охорони традиції покриття хат солом'яною очеретом у Національному музеї народної архітектури та побуту України
103. Техніка вишивки «Городоцький шов» («городоцький стіб»)

Українські пам'ятки культури в реєстрі об'єктів під захистом ЮНЕСКО

Під час позачергового засідання Комітету ЮНЕСКО Другого протоколу до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту в 2023 році було ухвалено рішення про реєстрацію українських пам'яток культури в реєстрі об'єктів під захистом ЮНЕСКО. Як повідомляло Міністерство культури та інформаційної політики України, мова йшла про більшість об'єктів, які входять до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та до попереднього Списку світової спадщини ЮНЕСКО:

- ✓ Собор Святої Софії та пов'язані з ним монастирські споруди, Києво-Печерська Лавра;
- ✓ Ансамбль історичного центру Львова;
- ✓ Ясінянська церква Вознесіння Господнього;
- ✓ Жовківська церква Пресвятої Трійці;
- ✓ Матківська церква Введення в храм Пресвятої Богородиці;

- ✓ Нижньовербізька церква Різдва Пресвятої Богородиці;
- ✓ Потелицька церква Зіслання Святого Духа;
- ✓ Церква Зіслання Святого Духа в Рогатині;
- ✓ Резиденція Буковинських і Далматинських митрополитів;
- ✓ Геодезична дуга Струве – Катеринівка;
- ✓ Геодезична дуга Струве – Баранівка;
- ✓ Геодезична дуга Струве – Фельштин;
- ✓ Геодезична дуга Струве – Старо-Некрасівка;
- ✓ Астрономічна обсерваторія Київського національного університету;
- ✓ Культурний ландшафт каньйону в Кам'янці-Подільському;
- ✓ Дендрологічний парк «Софіївка»;
- ✓ Будівля Держпрому в Харкові;
- ✓ НДІ «Астрономічна обсерваторія Одеського національного університету»;
- ✓ НДІ «Миколаївська астрономічна обсерваторія»
- ✓ Могила Тараса Шевченка та Державний історико-природничий музей-заповідник.

Що дає включення до Міжнародного списку культурних цінностей, які перебувають під посиленням захистом?

«Посилений захист» – це механізм, встановлений Другим протоколом 1999 року до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року. Його головна мета – забезпечити повний та ефективний захист культурних цінностей під час міжнародних або неміжнародних збройних конфліктів.

Культурні цінності, внесені до Міжнародного списку культурних цінностей під посиленням захистом, користуються високим рівнем імунітету від військових нападів, а також від загрози перетворення їх на військову ціль. До осіб, які завдають шкоди таким об'єктам, можуть бути застосовані кримінальні санкції. Статус Всесвітньої спадщини підвищує впізнаваність об'єкта, політичні, інформаційні наслідки нападу на нього. Такий статус також може впливати на кваліфікацію воєнного злочину та збільшує шанси притягнення винних до міжнародної кримінальної відповідальності.

Використані джерела:

1. *Ансамбль історичного центру Львова* [Електронний ресурс] // IGotoWorld. – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2024. – Режим доступу: https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/2244_historic-centre-of-lviv.htm, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: англ., укр. – Опис зроблено: 06.09.2024.
2. *Бebик, В. Український Херсонес: антична історія Севастополя* [Електронний ресурс] / В. Бебик // Голос України. – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2020. – Режим доступу: <http://www.golos.com.ua/article/330299>, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: укр. – Опис зроблено: 12.09.2024.
3. *Борщ – наш! Тепер популярна українська страва під захистом ЮНЕСКО* [Електронний ресурс] // РБК – УКРАЇНА. – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2022. – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/styler/zashchitnitsa-ukrainy-pokazala-trogatelnoe-1656672300.html>, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: укр. – Опис зроблено: 02.09.2024.
4. *Букові праліси Карпат та інших регіонів Європи* [Електронний ресурс] // Вікіпедія. Вільна енциклопедія. – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2024. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Букові_праліси_Карпат_та_інших_регіонів_Європи, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: укр. – Опис зроблено: 14.09.2024.
5. *Дерев'яні церкви карпатського регіону Польщі та України* [Електронний ресурс] // Вікіпедія. Вільна енциклопедія. – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2024. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Дерев'яні_церкви_карпатського_регіону_Польщі_та_України, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: укр. – Опис зроблено: 13.09.2024.
6. *Дуга Струве. Найбільш таємничий об'єкт ЮНЕСКО* [Електронний ресурс] // Україна Інкогніта. – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2024. – Режим доступу: <https://ukrainaincognita.com/khmelnyska-oblast/duga-struve-naibilsh-taemnychi-obekt-yunesko>, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: англ, рос., укр. – Опис зроблено: 09.09.2024.
7. *Інформація про Геодезичну дугу Струве* [Електронний ресурс] // Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2024. – Режим доступу: <https://land.gov.ua/wp-content/uploads/2020/02/Інформація-Геодезична-дуга-Струве.pdf>, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: укр. – Опис зроблено: 09.09.2024.
8. *Історичний центр Одеси* [Електронний ресурс] // Вікіпедія. Вільна енциклопедія. – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2024. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Історичний_центр_Одеси, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: укр. – Опис зроблено: 23.09.2024.

9. *Карпатські церкви стали спадщиною ЮНЕСКО* [Електронний ресурс] // Українська Правда, Історична Правда, Фонд Ріната Ахметова «Розвиток України». – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2013. – Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20130626133105/http://www.istpravda.com.ua/short/2013/06/21/126746/>, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: укр. – Опис зроблено: 12.09.2024.
10. *Карта Об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні* [Електронний ресурс] // Що подивитись – Україна. Блог STANIS. – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2020. – Режим доступу: <https://whattoseeinukraine.blogspot.com/2020/08/blog-post.html>, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: укр. – Опис зроблено: 02.09.2024.
11. *Кузьменко, Ю. «Безпрецедентна кількість»: 20 об'єктам в Україні надали тимчасовий посиленій захист від ЮНЕСКО* [Електронний ресурс] / Ю. Кузьменко // Суспільне. Культура. – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2023. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/567897-bezprecedentna-kilkist-20-obektam-v-ukraini-nadali-timcasovij-posilenij-zahist-vid-unesko/>, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: укр. – Опис зроблено: 12.09.2024.
12. *Маленков, Р. Львів. Історичний центр. ЮНЕСКО* [Електронний ресурс] / Р. Маленков // Україна Інкогніта. – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2012-2024. – Режим доступу: <https://ukrainaincognita.com/lvivska-oblast/lviv-istorychnyy-tsentr-yunesko>, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: англ, рос., укр. – Опис зроблено: 05.09.2024.
13. *Морі, Є. «Об'єктам нічого не загрожує». Комітет ЮНЕСКО визнав задовільним стан Софії Київської та Лаври* [Електронний ресурс] / Є. Морі // Суспільне. Культура. – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2021. – Режим доступу: <https://suspilne.media/culture/149844-obektam-nicogo-ne-zagrozuje-komitet-unesko-viznav-zadovolnim-stand-sofii-kiivskoi-ta-lavri/>, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: укр. – Опис зроблено: 05.09.2024.
14. *Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України* [Електронний ресурс] // Український центр культурних досліджень. – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2024. – Режим доступу: <https://uccs.org.ua/natsionalnyj-reiestr-objektiv/>, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: укр. – Опис зроблено: 12.09.2024.
15. *Не тільки борщ: які українські надбання захищає ЮНЕСКО* [Електронний ресурс]: [фото, відео] // РБК – УКРАЇНА. – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2022. – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/styler/borshch-kakie-ukrainskie-dostoyaniya-zashchishchaet-1656686061.html>, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: англ., рос., укр. – Опис зроблено: 10.09.2024.
16. *Нематеріальна культурна спадщина України* [Електронний ресурс] // Вікіпедія. Вільна енциклопедія. – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2024. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Нематеріальна_культурна_спадщина_України, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: укр. – Опис зроблено: 03.09.2024.

17. *Об'єкт всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО – Геодезична дуга Струве* [Електронний ресурс] // Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2024. – Режим доступу: <https://land.gov.ua/obiekt-vsesvitnoi-kulturnoi-spadshchyny-iunesko-heodezychna-duha-struve/>, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: укр. – Опис зроблено: 09.09.2024.
18. *П'єх, Г. Львів у спадщині ЮНЕСКО: вже 21 рік як ансамбль історичного центру Львова внесений до Списку всесвітньої спадщини* [Електронний ресурс] / Г. П'єх // Львівська міська рада. – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2019. – Режим доступу: <https://city-admin.lviv.ua/news/culture/architecture-and-historic-heritage/273559-lviv-u-spadshchini-iunesko-vzhe-21-rik-yak-ansambl-istorichnogo-tsentru-l-vova-vnesenij-do-spisku-vsesvitn-oji-spadshchini>, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: укр. – Опис зроблено: 06.09.2024.
19. *Резиденція митрополитів Буковини і Далмації* [Електронний ресурс] // Вікіпедія. Вільна енциклопедія. – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2024. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Резиденція_митрополитів_Буковини_і_Далмації, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: укр. – Опис зроблено: 09.09.2024.
20. *Резиденція митрополитів Буковини і Далмації* [Електронний ресурс] // ТамТур. – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2009-2024. – Режим доступу: <https://tamtour.com.ua/rezydentsiia-mytropolityv-bukovyny-i-dalmatsii>, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: рос., укр. – Опис зроблено: 10.09.2024.
21. *Резиденція митрополитів Буковини і Далмації в Чернівцях* [Електронний ресурс] // Електронна версія «Великої української енциклопедії». – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2019-2024. – Режим доступу: https://vue.gov.ua/Резиденція_митрополитів_Буковини_і_Далмації_в_Чернівцях, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: укр. – Опис зроблено: 10.09.2024.
22. *Скачко, І. В ЮНЕСКО додали 20 українських пам'яток культури до реєстру об'єктів під захистом* [Електронний ресурс] / І. Скачко // Права людини в Україні. – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2023. – Режим доступу: <https://khp.org/1608812762>, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: укр. – Опис зроблено: 22.09.2024.
23. *Список об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні* [Електронний ресурс] // Вікіпедія. Вільна енциклопедія. – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2024. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Список_об'єктів_Світової_спадщини_ЮНЕСКО_в_Україні, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: укр. – Опис зроблено: 03.09.2024.
24. *Які об'єкти охороняє ЮНЕСКО в Україні?* [Електронний ресурс] // Ukraïner. – Електрон. текстові та граф. дані. – [Україна], 2020. – Режим доступу: <https://www.ukraïner.net/unesco-v-ukraini/>, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова: англ., укр. – Опис зроблено: 22.09.2024.

З М І С Т

Від укладача	3
Собор святої Софії з прилеглими чернечими будівлями і Києво-Печерська лавра	5
Ансамбль історичного центру міста Львів	7
Геодезична «Дуга Струве»	10
Резиденція Далматинських та Буковинських митрополитів	13
Стародавнє місто Херсонес Таврійський та його хора	15
Дерев'яні церкви Карпатського регіону України та Польщі	17
Природній об'єкт: «Букові праліси Карпат та інших регіонів Європи»	18
Історичний центр Одеси	20
Нематеріальна культурна спадщина	22
Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України	26
Українські пам'ятки культури в реєстрі об'єктів під захистом ЮНЕСКО	30
Використані джерела	32